

úřad
pro ochranu
osobních
údajů

informační bulletin

2 / 2006

Vážení rodiče a milé děti,

dostává se vám do rukou číslo Informačního bulletinu Úřadu pro ochranu osobních údajů, které je plně věnováno vám. Mělo by vám přiblížit problematiku ochrany osobních údajů, vysvětlit základní pojmy z této oblasti a upozornit vás také na nepříjemné a třeba i nebezpečné situace, které mohou nastat při nedodržování zásad ochrany osobních údajů. Žijeme v době obrovského rozvoje informačních technologií, který s sebou přináší i nárůst rizika možného narušení soukromí. Tuto skutečnost si je třeba uvědomovat.

Naše soukromí a údaje o naší osobě se na počátku třetího tisíciletí krystalizují v hodnotu, které si lidé začínají stále více vážit, hodnotí ji jako svou svobodu a snaží si tuto hodnotu chránit. Pro mladou generaci bude tento problém čím dál naléhavější. Proto je dobré dětem poskytovat co nejvíce informací, ale také náměty na přemýšlení a samostatné řešení problémů, motivovat je k rozhovorům o hodnotě soukromí ze strany rodičů nebo k diskuzím ve škole.

Jsmo přesvědčeni, že je nezbytné dětem napomáhat orientovat se i v oblasti fungování společnosti a státu tak, aby vědomí vlastních práv i respekt k právům těch druhých pochopily a ve svých životech byly schopny uskutečňovat.

Naučte se chránit své soukromí, respektovat soukromí druhých a správně nakládat se svými osobními údaji.

Ochrana osobních údajů

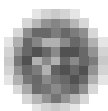
Osobní údaje se mohou stát bránou do vašeho soukromí. Je na vás, koho necháte vstoupit, koho necháte projít a koho necháte před branami stát. Zákon o ochraně osobních údajů je vaším pomocníkem.

Problematika ochrany osobních údajů je poměrně novou oblastí v rozmanité krajině práva. Právo na ochranu osobních údajů vzniklo za účelem ochrany osobních údajů lidí před jejich možným zneužitím. Svou povahou je toto právo nejbližší právu na soukromí, ze kterého se vývojem společnosti oddělilo. Představy lidí, co vlastně soukromí znamená, se možná v něčem trochu odlišují, ale všichni vnímáme, že soukromí potřebujeme, že je pro nás důležité a že bez soukromí bychom byli tak trochu loutkami na scéně života.

S přicházejícím večerem většina z nás zatahuje doma závěsy, protože přirozeně cítíme, že prostor, který je určen nám, naší rodině nebo přátelům, je naším soukromím, do kterého nechceme, aby někdo cizí nahlížel.

Své osobní doklady, různé rodinné dokumenty či jinak důležitá potvrzení se také snažíme mít v pořádku, zbytečně je nevystavujeme na odív a snažíme se je neztratit, či o ně jiným způsobem nepřijít. Soukromím je také naše osobnost, se všemi niternými pocity a vztahy, naše zdraví a intimní život, majetek i naše politické názory. Opět můžeme říci, že většina z nás se snaží zbytečně nevydávat v plen vše o svém nitru, protože přirozeně cítíme, že tím naše osobnost něco ztrácí.

Ochrana osobních údajů je v současné době komplikovaná, dynamická a jistým způsobem „závislá“ na bouřlivém rozvoji informačních technologií. Před 20 – 30 lety nikoho nenapadlo, že budeme používat mobilní telefon či GPS, že nás budou sledovat kamerové systémy nebo čipy. Chytré technologie nám jakoby usnadňují denní život, ale současně vnímáme jejich negativní dopad na naše soukromí. A jen těžko lze předvídat, co ještě přinese další vývoj.

Je důvod k obavám? V naší současné informační společnosti, přeplněné množstvím nejrůznějších databází a registrů, napadne mnohé z nás znepokojivá myšlenka na nebezpečí orwellovského státu a jeho Velkého bratra, v němž jsou osobní údaje občanů nekontrolovaně shromažďovány, předávány a různě využívány.

Ochrana osobních údajů je nové téma, které stále rychleji a intenzivněji proniká do našeho každodenního života a nabývá na významu. Je tedy třeba, aby se zásady ochrany osobních údajů rovněž stávaly součástí znalostí, kterými je každý člověk dostatečně vybaven. Závažnosti a aktuálnosti problematiky odpovídá i pozornost, kterou ochraně osobních údajů věnuje Evropská unie. S právem EU harmonizovala svou legislativu i Česká republika.

Dne 4. dubna 2000 byl Parlamentem České republiky přijat zákon o ochraně osobních údajů. Na jeho základě vznikl Úřad pro ochranu osobních údajů, kterému byl svěřen dozor nad dodržováním zákonem stanovených povinností při zpracování osobních údajů. Smyslem práce Úřadu je dozor nad dodržováním právních norem sloužících ochraně soukromí, pomoc občanům v případě průlomu do jejich soukromí i poradenská a konzultační činnost.

S postupující globalizací a informatizací společnosti je soukromí každého z nás vystaveno rostoucím rizikům. Protože právo na ochranu soukromého a rodinného života je jedním ze základních práv, je třeba ho chránit jako jednu ze základních demokratických hodnot pro třetí tisíciletí.

Pamatujme: Jednou ztracené soukromí je obtížné získávat zpět!

(Více podrobností a informací o zákonu o ochraně osobních údajů, o Úřadu a jeho povinnostech, úkolech a aktivitách, o zahraničním dění v této oblasti je k dispozici na webových stránkách Úřadu <http://www.uoou.cz/>. V roce 2005 Úřad připravil pro veřejnost informační leták se základními údaji o ochraně osobních údajů, který je rovněž k dispozici na webové stránce Úřadu v rubrice Publikace <http://www.uoou.cz/letak.pdf>.)

Ochrana osobních údajů o dětech i pro děti

Kolik báječných věcí nabízí svět třetího tisíciletí. Kolik báječných věcí, které jsou pro jeho děti naprostou samozřejmostí. Třeba takový mobilní telefon. Ta stále menší a menší krabička, která umí vykouzlit, aby ten, koho potřebujeme, nám byl nablízku téměř kdekoli a téměř v jakoukoliv dobu. Kdyby dnešní děti nemohly zavolat svým kamarádům mobilem nebo jim poslat „esemesku“, asi by to považovaly za velké ochuzení svého života.

Nebo takový internet. To báječné okno do světa, kterým se můžeme dovědět téměř všechno, co se chceme dovědět, kterým si můžeme bleskurychle dopisovat i s někým, kdo je třeba až v nejvzdálenějším koutu zeměkoule.

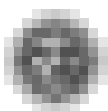
Jak snadno si zvykáme na všechny ty výhody a čím jsme mladší, tím samozřejmější se pro nás stávají. Často si přitom neuvědomujeme, že každá mince má dvě strany a tak, jak může být všechno zlé i pro něco dobré, může být i všechno dobré pro něco zlé.

Mobil, který nás spojí s kdekým, má i tu vlastnost, že může naopak tomu, komu po tom nic není, prozradit, komu jsme volali, kdy jsme volali, jak často... Odkud jsme volali a co jsme volali, to už podléhá přísnější zákonné ochraně, ale i to lze zjistit.

Také internet je nejen oknem do světa, ale může být naopak i oknem do pokoje, ve kterém sedíme u svého počítače. Přes internet se dá zjistit, o co jsme se při návštěvě různých internetových stránek zajímali, dá se zjistit i to, co máme ve svém počítači uloženo, a samozřejmě i to, co o sobě při nezávazném „chatování“ sami někdy i neprozřetelně prozradíme. Měli bychom být proto opatrní a zvážit, zda si to raději neponechat jako svoje tajemství.

Byly to právě počítače nadané schopností bleskurychle údaje vyhledávat, třídít a vyhodnocovat, které vyvolaly potřebu chránit osobní údaje zákonem. Tím, jak v dnešní době přibývá vynálezů, které nám usnadňují život, ale současně stále více pronikají do našeho soukromí, tato potřeba ještě vzrůstá.

Abychom dětem přiblížili **zákon o ochraně osobních údajů**, pokusme se jeho základní pojmy vysvětlit odpověďmi na otázky, které děti už od malička nejčastěji kladou:

Co a jak a proč a zač?

Co?

Co je to **osobní údaj**? Co nejjednodušeji řečeno, když se o někom ví, kdo to je, pak každá další informace, která se ho týká, je jeho osobním údajem. Jestli například sedíš v lavici se spolužákem, který se jmenuje Libor Petřík, pak jeho osobním údajem není jen tohle jméno a příjmení, ale i to, kde bydlí, kdy se narodil, čím jsou jeho rodiče, to, že dostal jedničku z matematiky a trojku z dějepisu, to, že měl minulý týden chřipku, to, že hraje fotbal v místním klubu i to, že sedí ve čtvrté lavici právě vedle tebe.

Není těch osobních údajů nějak mnoho? Je, zákon o ochraně osobních údajů je ale chrání jen v určitých situacích. Kdyby třeba sousedka v domě, kde Libor bydlí, o něm řekla něco velmi nepěkného, mohli by se proti tomu jeho rodiče bránit a někdy i podle zákona. Tím zákonem ale nebude zákon o ochraně osobních údajů. Před čím tedy tento zákon chrání? To si musíme odpovědět na druhou otázku:

Jak?

Jak se musí s osobními údaji nakládat, aby je tento zákon chránil? Musí s nimi být systematicky prováděna operace, které se říká **zpracování**. Nejčastěji jde o to, že někdo má ve svém počítači, ale také třeba v záznamní knize, bloku nebo uspořádaných spisech, údaje o řadě lidí. Právě z toho, že je pohromadě uloženo hodně stejných údajů o hodně lidech, hrozí nebezpečí. Někdo je může použít k něčemu úplně jinému, třeba i proto, aby nás nějak poškodil, nebo se o našem soukromí dověděl něco, co vědět nemusí a co si nepřejeme, aby věděl. Proto zákon naše osobní údaje při takových systematicky prováděných operacích chrání.

Zákonu o ochraně osobních údajů tak podléhají například nejrůznější seznamy, registry a evidencie. Musím se tedy řídit zákonem o ochraně osobních údajů, když mám ve svém mobilu, bloku nebo počítači uložen seznam jmen, adres a telefonních čísel svých kamarádů? Nemusím. Když mám tyto údaje jen pro svoji osobní potřebu, povinnosti podle tohoto zákona plnit nemusím.

Musí je ale plnit firma, která vede evidenci svých zaměstnanců nebo evidenci svých zákazníků, lékař a zdravotní sestra při vedení zdravotnické dokumentace pacientů, škola, která vede evidenci žáků, matrikářka, která na úřadě zapisuje, kdo se kdy narodil nebo oženil, ba dokonce i policie, když si vede záznamy o tom, že někdo něco provedl. Každému z nich se říká **správce** osobních údajů.

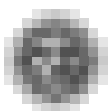
Proč?

Proč, tedy z jakého důvodu to každý z nich dělá, tomu se říká **účel** zpracování. Ty důvody mohou být různé. Někdo osobní údaje zpracovává, protože mu to nařizuje nějaký zákon. Zákony to nařizují lékaři i matrikáře, škole, policii i zaměstnavatelé. Někdo potřebuje osobní údaje zpracovávat jen proto, aby dodal objednané zboží na správnou adresu a poskytl na ně záruku. Někdo si naopak takový důvod sám vymyslí. Chce třeba vědět, jaké zboží u něho budeme raději nakupovat a co nám má více nabízet. A k tomu chce znát naše jméno a adresu a poznamenávat si k tomu, co máme raději.

Každé zpracování musí mít svůj účel. Někdy účel vyplývá přímo ze zákona, který zpracování nařizuje. Správce je ale v každém případě povinen tento účel stanovit, získávat o nás jenom takové údaje, které tomuto účelu odpovídají, a když s tím nesouhlasíme, nemůže je používat pro nějaký úplně jiný účel.

Například když se nás lékař zeptá, zda máme zdravotní potíže, které vyžadují užívání léků, měli bychom mu to říci a on to může zaznamenat do naší zdravotní dokumentace, protože to odpovídá účelu jejího vedení. Když se nás na totéž zeptá majitel hotelu, ve kterém jsme ubytováni, možná mu to řekneme, jestli má naši důvěru. Kdyby to ale zaznamenal k našemu jménu do hotelové knihy hostů, porušil by zákon o ochraně osobních údajů, protože to účelu jejího vedení vůbec neodpovídá.

Správce také nemůže osobní údaje uchovávat déle, než je potřeba. Důvodů, proč správce naše údaje stále ještě potřebuje, může být ale více, mohou to být například i určité zákonem stanovené promlčecí lhůty. Doba, po kterou může tyto údaje uchovávat, tak může být někdy delší, než bychom si mysleli.

Zač?

Za **souhlas** nebo i bez souhlasu.

Kdy může správce osobní údaje zpracovávat? Zákon o ochraně osobních údajů stanoví jako základní podmínku souhlas toho, koho se týkají, o kom jsou vedeny, tomu se říká **subjekt údajů**. Z této základní podmínky je několik výjimek, které ale pokrývají velké množství případů a situací, kdy správce ke zpracování souhlas mít nemusí.

Už jsme si řekli, že například lékaři, škole nebo policii nařizují zpracování osobních údajů zákony. Proto se nás nemusejí ptát na souhlas, když si o nás zapíší, co je potřeba.

V jiných případech to sice zákon nenařizuje, přesto mohou být některé osobní údaje i bez našeho souhlasu zaznamenány. Jinak můžeme být odmítnuti. Například v hotelu si mohou zaznamenat jméno a adresu pro případ, že by některý host odjel bez zaplacení. Libor, když chce hrát ve fotbalovém klubu, musí být zapsán v jeho členské evidenci. Když uzavřeme smlouvu, třeba o dodávce zboží, také musíme sdělit svoje jméno a adresu, aby nám mohlo být dodáno.

Když se nás ale při nákupu v obchodě zeptají na jméno, adresu, věk a třeba ještě na spoustu dalších věcí o tom, co děláme, co nás zajímá a co rádi nakupujeme, nebo to chtějí napsat do dotazníku, musejí k tomu mít náš souhlas. Když nám za to nabízejí všelijaké výhody, měli bychom si dobře rozmyslet, zda nám to stojí za to, abychom o sobě prozrazovali spoustu věcí. Možná bychom toho mohli později litovat. Jako děti takový dotazník, ať už nám ho dají v obchodě nebo se k němu dostaneme na internetu, raději napřed ukážeme rodičům a nevyplňujeme ho bez jejich vědomí. Většinou to musejí být oni, kdo takový souhlas může dát.

Může dát souhlas se zpracováním osobních údajů i dítě? Někdy může. Souhlas je právním úkonem. Nezletilí mají ale podle občanského zákoníku způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Závisí tedy na účelu zpracování osobních údajů, zda odpovídá tomu, aby k němu mohlo dát souhlas i dítě. V praxi bychom takových účelů našli asi jen velmi málo. To, že souhlas je v souladu se zákonem, musí prokázat vždy správce. On tedy také musí posoudit, zda účel zpracování, ke kterému získal od dítěte souhlas, odpovídá vyspělosti a věku dítěte. V každém konkrétním případě se navíc správce vystavuje nebezpečí, že tyto skutečnosti mohou být rodiči (nebo jiným zákonným zástupcem) dítěte zpochybněny a napadeny. Spíše tak může jít o souhlas získávaný od dospívající mládeže.

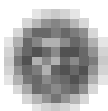
Je také důležité vědět, že každý správce, když od nás osobní údaje získává, je povinen říci nám konkrétní odpovědi na otázky co a jak a proč a zač o nás bude zpracovávat a zeptat se ho na to můžeme i později. Musí také naše osobní údaje chránit tak, aby se k nim nedostal nikdo, kdo na to nemá právo.

Ve škole podléhají ochraně podle zákona ty osobní údaje žáků, které jsou zapsány ve školní matrice, vysvědčeních nebo třídních knihách. Nepodléhá mu ale známkování zkoušení při vyučovací hodině. Nemůžeme tedy říci učitelé, že nesouhlasíme s tím, aby třídě sdělil, že naši neznalost ocenil nedostatečnou. Ochrana v zákoně o ochraně osobních údajů tedy nemůžeme hledat úplně vždycky, když se nás něco dotkne, a už vůbec ne jenom proto, že dostaneme špatnou známku.

Žádat nápravu nebo si i stěžovat Úřadu pro ochranu osobních údajů ale můžeme vždy, když někdo poruší povinnosti stanovené tímto zákonem pro zpracování osobních údajů, které jsme se pokusili alespoň trochu přiblížit a vysvětlit.

Smyslem zákona o ochraně osobních údajů je, aby ve světě, do kterého děti dospívají, ve kterém bude stále snadnější získávat více a více informací, k nimž patří i osobní údaje, zůstalo místo i pro soukromí dnešních dětí.

Ale budou vůbec dnešní děti, vedené různými televizními reality show k tomu, že zřící se svého soukromí nebo jeho podstatné části je obdivuhodným a následováním hodným činem, chtít zachovat si pro sebe svá tajemství, tak jako jejich dědečkové a babičky? Doufejme a věřme, že ano. Alespoň pokud bych měl soudit podle své malé neteře, která do svého deníčku, jehož záznamy nejsou ničím jiným než jejími osobními údaji, dala jasný a důrazný pokyn každému, komu by se nedopatřením dostal do rukou: „Nečumět!“

Stalo se ... příklad z praxe

Pro lepší ilustraci povahy právního úkonu souhlasu se zpracováním osobních údajů předkládáme vám, rodičům, ale i vám, dětem, ukázkou jednoho šetření, které Úřad pro ochranu osobních údajů uskutečnil v jedné nejmenované agentuře.

Některé děti jsou podnikavé a rády se zúčastňují různých konkurzů a soutěží. Mnozí rodiče mají z jejich aktivit radost a těší je, jak jsou jejich potomci úspěšní. S vidinou možného uplatnění se, či prvního krůčku ke slávě, si ale málokdo uvědomí, že v této souvislosti dochází k předávání osobních údajů a velmi často i citlivých údajů. Každý, kdo své osobní údaje předává, by měl s jistotou vědět, komu je předává, za jakým účelem, jak bude s jeho údaji nakládáno a vyjádřit svůj souhlas.

Pro rodiče může být tento případ z praxe motivací, aby si se svými dětmi mohli na toto téma pohovořit. Pro děti, které chtějí mít věci ve vlastních rukou, vysvětlením a poučením, aby vždy pečlivě zvažily, jakých akcí se zúčastňují a co z toho, co podepíší, pro ně v budoucnu vyplývá. Měly by se řídit zásadou – nejsem si jist, trochu si nevím rady – poradím se proto s rodiči.

Každý případ nezletilých je třeba posuzovat samostatně

Na základě stížnosti, týkající se agentury nabízející zprostředkování práce ve filmech, byla Úřadem pro ochranu osobních údajů zahájena kontrola zpracování osobních údajů. Agentura shromažďovala osobní údaje zájemců o práci v komparsu: identifikační údaje, nepovinně zájmy a dovednosti, základní tělesné rozměry a opět nepovinně další biometrické údaje + fotografie tak, aby v případě požadavků od produkční společnosti mohla nabídnout kontakt s příslušným klientem. Osobní údaje nebyly nikam předávány, agentura pouze nabízela nahlédnutí na fotografie tak, aby případný kontakt byl zprostředkován právě agenturou.

Na základě pěti náhodně vybraných klientů bylo ověřeno, zda jsou či nejsou řádně podepsané smlouvy, včetně souhlasu se zpracováním citlivých biometrických údajů. Všichni tito klienti podepsali souhlas se zpracováním svých osobních údajů agenturou, účel jejich zpracování byl ovšem vymezen velmi vágně, jako podnikatelská činnost agentury. V jednom případě se jednalo o dívku mladší 14ti let, která dotazník a smlouvu podepsala sama.

Ukázalo se, že se v databázi nacházelo více mladistvých, tj. osob mladších 18ti let.

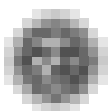
Vyvstala otázka, zda stačí, aby souhlas se zpracováním svých osobních (i citlivých) údajů podepsala pouze nezletilá osoba a ne i její zákonný zástupce.

Občanský zákoník v § 8 říká: Způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti (způsobilost k právním úkonům) **vzniká v plném rozsahu zletilostí**. A § 9 upřesňuje: Nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající věku. Opačně, rodiče mají zodpovědnost za citový, rozumový a mravní vývoj nezletilého dítěte (viz § 31 zákona o rodině a § 217 a 217a trestního zákona). Tudíž nezletilí, speciálně mladší 15ti let, nemají způsobilost uzavřít smlouvu a souhlasit se zpracováním svých osobních údajů a s případným natáčením a je nutný souhlas jejich rodičů nebo zákonných zástupců (nemluvě o pozdější případné smlouvě, ke které bude třeba povolení úřadu práce – viz §121 nového zákona o zaměstnanosti).

Pro mladistvé, tj. mladíky a slečny ve věku 15–18 let, by bylo možno použít dikci § 9 Občanského zákoníku a říci, že ti už jsou schopni rozpoznat povahu právního úkonu souhlasu se zpracováním osobních údajů. Pokud by byl účel zpracování vymezen velmi přesně jako např. nabízení fotografií filmovým společnostem jako „typy“ do komparsu, pak by zřejmě podpis mladistvého stačil. V daném případě byla formulace účelu natolik neurčitá, že nebylo jasné, zda jsou mladiství schopni dohlédnout dosah svého souhlasu.

Kontrola samostatný souhlas nezletilých subjektů údajů nepovažovala za souhlas podle § 9 písm. a) zákona o ochraně osobních údajů a jako nápravné opatření požadovala dodatečné získání souhlasu zákonných zástupců.

Práva dětí – dětská práva ... co to je?

Dětská práva. V posledních letech stále hlasitěji zmiňovaný pojem, často bohužel v souvislosti se smutnými událostmi, jako je účast dětí ve válečných konfliktech, dětská práce, podvýživa, negramotnost apod. Situace, ve které žijí děti v některých částech světa je skutečně hrozná, ale o to víc se my ostatní, kteří máme štěstí a žijeme v příjemnějších částech Země, musíme snažit, aby se tento stav změnil.

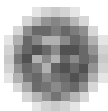
Obecné povědomí o právech dítěte je velmi mladé, dokonce i ve vyspělých zemích dodnes najdeme řadu lidí, kteří při vyřčení pojmu dětská práva marně přemýšlí, co by pod tento termín zařadili. V minulosti ovšem byly děti dlouho vnímány pouze jako objekty určené pro levnou práci, bez jakýchkoliv práv, plně podřízené svým rodičům či opatrovníkům. Dokonce mohly být i beztrestně zabíjeny, jak to známe např. z biblických příběhů či antických mýtů. Vzpomenete si na nějaký známý příběh? Pokud ne, zkuste se podívat na několik připojených příkladů.

Z antických příběhů jste již určitě slyšeli o tom, jak byly ve starověké Spartě slabé děti vzápětí po narození pohozeny v horách, kde je čekala jistá smrt. V jiných řeckých městech mohly být i zdravé děti vzápětí po narození prodány do otroctví. Důvodem byla především chudoba rodičů. Častěji tento osud potkával dívky, neboť chlapi mohli alespoň sloužit jako pracovní síla.

Smutná skutečnost, že děti, které se narodily jako nechtěné či je rodiče nedokázali uživit, mohly být zabíjeny, se významně změnila s nástupem křesťanství. Toto náboženství, které se formovalo na území Římské říše v prvních staletích našeho letopočtu, totiž zabíjení dětí, ale i starých či nemocných lidí přísně zakazovalo. Státním náboženstvím a zároveň jediným povoleným náboženstvím se křesťanství na území Římské říše stalo na konci 4. století a i když se tento státní útvar zanedlouho rozpadl, křesťanství dokázalo všechny následující krize překonat a naopak se stalo spojovacím prvkem pro všechny nově přichozí kmeny, které začaly budovat na území bývalé Římské říše své státní celky. Křesťanské zásady včetně zákazu zabíjení dětí tak byly přeneseny do právního povědomí nově vznikající Evropy. Přesto ale byla situace dětí, především velmi malých, stále velmi těžká.

Pokud jezdíte rádi po hradech a zámcích, určitě jste si všimli, že dítě je na obrazech či sochách často zpodobňováno jako malý dospělý. Ve skutečném životě středověké Evropy to bohužel dlouhou dobu znamenalo pouze potvrzení toho, že dítě je stále vnímáno především jako pracovní síla a na jeho přirozené potřeby nejsou brány žádné ohledy. Dovedete si představit, že byste si nesměli např. hrát či poznávat svět kolem sebe? Postupně se však přeci jen začal prosazovat názor, že dítě se od dospělých v mnoha ohledech liší a má své zvláštní potřeby. Symbolem toho se stal důraz kladebný na rozvoj školství a výchovu, kdy se rodiče snaží formovat dítě podle svých představ. Z našich dějin určitě dobře znáte jméno Jana Ámose Komenského, který ve svém díle shromáždil celou řadu zajímavých postřehů o tom, co dítě potřebuje ke svému zdravému vývoji. Zároveň můžeme v Komenského díle najít i jakýsi „návod“, jak tento zdravý vývoj dítěte podporovat odpovídající péčí a výchovou včetně výchovy školní. Jen si vzpomeňte, jaký je rozdíl, když se musíte učit něco nazpaměť a nebo se učíte s využitím zajímavých názorných pokusů, které v nejlepším případě sami provádíte. Komenský si totiž již v 17. století uvědomil, že mezi jednu ze základních potřeb dítěte patří možnost poznávat okolní svět a tak uspokojovat svoji touhu po získávání nových informací. Zkusíte si na to vzpomenout, až budete příště sedět ve školní lavici.

Nakonec došlo i na dětskou práci, která byla postupně v těch nejvyspělejších zemích Evropy v závěru 19. století zakázána. Děti odedávna pomáhaly již od nejútlejšího věku svou prací uživit rodinu, avšak s rozvojem znalostí o přirozených potřebách dítěte a měnící se hodnotou dítěte jako jedince v rámci společnosti se pohled na práci dětí začal měnit. Dokážete si představit, že byste pracovali každý den v týdnu bez ohledu na roční dobu 10 hodin, vaše odměna by stačila jenom na to nejubožejší jídlo, a to všechno jenom proto, že jste dítě? Tento stav, který panoval ještě na počátku 19. století, se pod vlivem měnících se názorů ve společnosti postupně stával neudržitelným. Nejprve došlo k zakazování práce dětí nad určitý počet hodin denně a týdně, poté byla omezována práce dětí do určitého věku, až nakonec byla práce dětí zcela zakázána. V mnoha zemích světa však tato otázka dodnes vyřešena nebyla. Vzpomeňte si na to, až pojedete s rodiči na dovolenou do některé z exotických zemí.

Shrnutí vývoje dětských práv v předchozích řádcích vychází z prostředí křesťanské civilizace, která má své kořeny v civilizacích Předního východu a antice a v průběhu staletí se rozšířila nejen po celé Evropě, ale také do obou Amerik či Austrálie. Vedle křesťanské tradice však dnešní svět velmi výrazně ovlivňují i další civilizační okruhy formované jedním převládajícím náboženstvím, kdy mezi nejdůležitější a zároveň křesťanské tradici nejbližší patří islám. Jaké je postavení dětí v této kultuře, která zahrnuje rozsáhlé oblasti světa od severní Afriky přes Přední Východ, střední Asii, Indii až do oblasti Indonésie?

Korán jasně říká, že jedním ze základních a nezcizitelných práv dítěte je právo na život a stejné životní šance. Přestože se často setkáme s tím, že je v islámském světě více ceněn syn, tradice doporučuje mít v rodině také dceru s tím, že otec dcery má větší šanci přijít po smrti do ráje. Tím se mělo zamezit zabíjení novorozeňat (zejména ženského pohlaví), které bylo v Muhammadově době běžné, on ho však důsledně zakazoval. Vzpomeňme na to, že podobný zákaz se s nástupem křesťanství prosazoval i v Evropě.

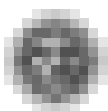
Stejně důležité je i to, že mezi základní pravidla zmiňovaná v Koránu patří povinnost starat se o blaho dětí včetně jejich vzdělávacích potřeb. Na druhou stranu mají děti povinnost být poslušné svých rodičů. Pokud by však rodiče požadovali něco nevhodného, nebo dokonce špatného, mají děti nejen povinnost, ale dokonce příkaz být vůči tomuto přání rodičů neposlušné.

Přestože je v současné době islám často demonizován, má s křesťanstvím mnoho společného a v oblasti práv dětí je na první pohled podstatně vstřícnější než civilizace křesťanská. Je tomu tak ale i ve skutečnosti? Pokud jste někdy byli na dovolené v zemích severní Afriky, určitě jste si všimli, kolik malých dětí pracuje jako nosiči zavazadel, průvodci, prodejci zmrzliny nebo ovoce. Je to tím, že se v islámském světě stále ještě neprosadila zásada, podle které má dítě své přirozené potřeby, které nelze pomíjet ani pro blaho a ekonomický prospěch rodiny. Vy už víte, že se v Evropě prosadil názor, podle kterého tyto potřeby nesmí být omezovány, a to ani povinností dětí pracovat. Toto „zpoždění“ ve vývoji za Evropou však nesouvisí ani tak s odlišným sociálním vývojem, jako spíše se špatnou ekonomickou situací většiny zemí islámského světa.

Pokud hovoříme o právech dítěte a jeho postavení ve společnosti, nutně se dostáváme i k postavení rodiny jako takové. V této souvislosti připomeňme, že pod pojmem rodina rozuměla Evropa prakticky až do 19. století velmi širokou skupinu lidí, kteří byli svázáni ekonomickými vazbami (hospodář se svou rodinou, ale také čeledí apod.). Tato „velká rodina“, ve které nutně potřeby dítěte byly méně nápadné a zanikaly ve velkém množství jiných problémů, které bylo nutné řešit, se rozpadá teprve od konce 18. století v souvislosti s nástupem průmyslové revoluce. Tehdy se rodina mění do podoby, kterou známe dnes, tj. do tzv. „malé rodiny“, kterou tvoří pouze rodiče a jejich děti. Příbuzenské vztahy jsou sice stále důležité, ale již bezprostředně neovlivňují vztahy mezi rodiči a jejich potomky. Není asi překvapením, že tato proměna byla v souvislosti s nástupem průmyslové revoluce doprovázena i výrazně zvýšeným zájmem o dítě a jeho potřeby. Rodiče začali významně vstupovat do výchovy dětí, ale také se začala řešit i otázka dětské práce, jak již bylo naznačeno v předcházejících odstavcích.

V případě islámského světa zjišťujeme, že rodina hraje dodnes v životě společnosti mimořádnou roli. Má ovšem jinou podobu, než jak ji zná Evropa. Islámský svět rozumí pod pojmem rodina velmi širokou skupinu lidí, kteří jsou v nějakém stupni příbuzenství, často velmi vzdáleném. I tento model se však s postupem doby začíná měnit do podoby rodiny menší. Vývoj je však značně pomalejší než byl v Evropě, což lze vysvětlit především ekonomickými důvody, které tu hrají podobnou roli jako v případě dětské práce, jak bylo již naznačeno výše.

Obrovskou změnu v otázce práv dětí přinesla 2. světová válka. V průběhu tohoto konfliktu patřily děti k nejvíce zasaženým skupinám obyvatel, a proto byla již roku 1946 založena organizace UNICEF, neboli Mezinárodní dětský fond neodkladné pomoci, jako organizace pomáhající dětem postiženým 2. světovou válkou. Od roku 1953 se pak tato organizace stala součástí OSN a v současnosti je to největší mezinárodní organizace zabývající se ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a podporou jejich všestranného rozvoje.

Vrcholným úspěchem činnosti organizace UNICEF pak bylo v roce 1989 přijetí Mezinárodní úmluvy o právech dítěte. Státy, které tuto smlouvu přijaly, se zavázaly sledovat nejlepší zájmy dítěte a pečovat o možnosti aktivní účasti dětí na společenském a politickém životě. Ze všech států světa tuto Úmluvu nepřijaly pouze dva státy – USA a Somálsko...

Úmluva o právech dětí zahrnuje 4 základní kategorie práv dětí:

práva na život a přežití

Zahrnují právo na život, bydlení, výživu, zdravotní péči, přiměřenou životní úroveň apod. Přestože se to zdá být na začátku 21. století nemožné, stále ještě značná část dětí dnešního světa nemá zajištěna ani tato nejzákladnější práva.

práva na osobní rozvoj

Zahrnují právo na vzdělání, svobodu myšlení a náboženství a přístup k informacím, ale také právo na hru a zábavu. Přejde vám ve věku rádia, televize a Internetu nemožné, abyste nemohli či dokonce nesměli získávat informace? Nebo aby vám někdo říkal, co si musíte myslet a za jiné názory či víru vás přísně trestal? Všechno toto stále trápí miliony dětí v různých částech světa.

práva na ochranu

Zahrnují právo na ochranu proti všem druhům krutosti, vykořisťování a zneužívání, svévolnému oddělení od rodiny, ale i právo na ochranu proti poškozování v systému trestního práva. Naprostě většinou dětí ve vyspělých zemích včetně České republiky přijde zcela samozřejmé, že náplň jejich života tvoří škola, zábava a život s rodinou. Neuvědomují si, že v mnoha zemích je stále ještě samozřejmostí, že děti chodí do školy jen krátce (pokud vůbec) a často ještě před 10. rokem věku nastupují do práce, aby pomohly uživit svoji rodinu.

participační práva

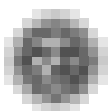
Zahrnují právo dětí svobodně vyjádřit své názory a mít slovo v záležitostech ovlivňujících jejich život. Teprve naplnění těchto práv znamená, že děti žijí ve společnosti, která je respektuje. Mnohdy nám to však ani nepřijde a přestože žijeme nepochybně ve vyspělé zemi, tato práva porušujeme. Všimli jste si např., jakým způsobem jsou dětem vysvětlovány jejich povinnosti? Prostě to tak musí být a hotovo. A proč? Protože to tak bude... Nebylo by rozumnější a vlídnější přidat pár slov na vysvětlenou?

„Evropská unie a práva dětí“ – soutěž pořádaná Evropskou komisí

Z iniciativy místopředsedy Evropské komise pana Franka Frattiniho se letos konal první ročník mezinárodní výtvarné soutěže „Evropská unie a práva dětí“, která proběhla ve všech 25-ti členských zemích EU. Společnost pro podporu evropských projektů, která tuto soutěž v České republice organizačně zajišťovala, se obrátila na děti, mládež i na učitele v celé České republice. Námětem soutěže bylo vytvoření plakátu s logem, který by znázorňoval myšlenku ochrany, respektu a prosazování práv dětí nejen v rámci Evropské unie, ale na celém světě. Děti tak dostaly možností tvůrčím způsobem ztvárnit své představy o dětských právech.

Soutěžilo se ve dvou věkových kategoriích. Vítězné národní týmy se setkaly letos v květnu v Bruselu. Při příležitosti celoevropského udělování cen se zde sešlo 200 národních vítězů a 50 dospělých členů doprovodu. V každé kategorii byly vyhlášeny tři celoevropské vítězné týmy.

Vítězný plakát z kategorie 10 – 14 let

Vítězný plakát z kategorie 15 – 18 let

Více informací nejen o soutěži, ale také o práci a aktivitách Komise je k dispozici například na <http://ec.europa.eu/> nebo <http://www.euroyoung.com/>.

Malé nahlédnutí do několika pojmů z oblasti práva v naší zemi

Pojďme se projít malým tunelem někdy krkolomných a šroubovitých definic, na jehož konci se nám trochu osvětlí význam slova právo (ne nadarmo má symbol paragrafu § tuto svou podobu). My však nebudeme pronikat do tajů a hlubin práva, pouze si trochu přiblížíme některé důležité pojmy.

Všichni jsme součástí jednoho velikého světa, naší krásné modré planety a všichni někam patříme. Kam patříme a kde je naše místo v tomto obrovském kolosu? Zjednodušeně lze říci, že to poznáme podle toho, jak se jmenujeme, kde bydlíme, kam chodíme do školy nebo do zaměstnání a jakou řečí mluvíme.

Přestože se my lidé, malí i velcí, lišíme v mnoha směrech – máme různou barvu pleti, patříme na rozličná místa na světě, vyrůstáme v rozmanitých kulturách - přesto máme stejná práva. A právě proto máme také stejnou povinnost znát a uznávat práva těch druhých. A všichni společně podle možností bychom měli napomáhat tomu, aby práva platila a aby podle nich lidé žili a jednali.

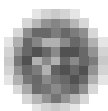
Právo není prázdné slovo, není jen součástí vnější reality, ale týká se zároveň osobně každého člena společnosti.

Společnost si stanovuje normy chování a jednání, pěstuje je a jejich porušování trestá. Právo je tedy soubor právních norem, který nazýváme **právním řádem**, které jsou platné v určitém státě či ve společenství států.

Již staří Římané – tento obrat se používá v právní nauce velmi často, protože antické římské právo stojí u kolébky moderního práva – odlišovali právo od jiných, ve společnosti také velmi důležitých norem: Od náboženství, od morálky, od obyčejů a zvyků a od bezpráví.

Důležitým prvkem právního řádu je právní odpovědnost. Jak praví proslulá věta antického filosofa Aristotela – v právu jde za prvé o to, aby se s rovnými zacházelo stejně, a za druhé o to, aby každý dostal právě to, co si zaslouží.

Právo vychází z různých pramenů. Významným pramenem práva je **zákon**. Právo je především zakotveno v zákonech.

Dalším důležitým pramenem práva jsou mezinárodní smlouvy. Jestliže Česká republika podepíše mezinárodní smlouvu, přihlásí se k ní a zaváže se plnit ustanovení, tak ji zanese do své národní legislativy a tato smlouva je potom součástí ústavního pořádku.

Nejvyšší právní sílu v České republice mají ty dokumenty, které jsou součástí ústavního pořádku. Ústavní pořádek České republiky tvoří například Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod a ústavní zákony přijímané Parlamentem ČR.

Jaká vlastně jsou základní práva? Základní práva jsou v rámci českého ústavního pořádku zaručena především v Listině základních práv a svobod. Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Každý je způsobilý mít práva. Zaručeny jsou právo na život, osobní svoboda, lidská důstojnost, osobní čest i dobrá pověst, jakož i svoboda pohybu a pobytu, svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby.

V zákonech přijímaných Parlamentem ČR je také zajištěna, jak vychází z Listiny základních práv a svobod, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, ochrana před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě. Tímto zákonem je zákon o ochraně osobních údajů.

Právě touto informací, že v České republice existuje zákon o ochraně osobních údajů, jsme se více přesunuli k problematice ochrany osobních údajů, kterou vám chceme v tomto čísle našeho Bulletinu přiblížit.

První krůček na cestě k pochopení několika základních pojmů z oblasti práva můžeme opustit v duchu hesla Lex multiplex, sed ius unum, neboli zákonů platí mnoho, ale právo je jediné. A ještě si pamatujeme nadčasový výrok, že každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Malé listování slovníčkem pojmů zákona o ochraně osobních údajů

Řeč právníků a zákonů je odlišná a zvláštní a pro „normální“ lidi těžko srozumitelná. Někdy se nám stane, že čteme právní nařízení nebo určitou část zákona dvakrát i třikrát a stejně tomu pořad moc nerozumíme. Přesto se o to musíme pokusit ještě jednou a snažit se porozumět, nebo se s někým poradit, protože stále platí staré přísloví – Neznalost zákona neomlouvá.

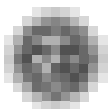
Aby byla vaše snaha porozumět zákonu o ochraně osobních údajů úspěšnější, nabízíme vám stručný a jednoduchý slovníček pojmů, které vám mohou napomoci se v této problematice trochu více orientovat.

Úplné znění zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, je k dispozici na webových stránkách Úřadu
<http://www.uouu.cz/index.php?l=cz&m=left&mid=01:01:00&u1=&u2=&t=> .

Osobní údaje – jsou to všechny údaje, které jsou spojené s naší osobou. Je to například jméno, příjmení, adresa bydliště nebo datum narození. Zdaleka ovšem nejsou osobními údaji pouze jméno, adresa nebo čísla dokladů a rodné číslo. Jsou to všechny informace, které o nás, o našem způsobu života něco vypovídají.

Citlivé údaje – zákon o ochraně osobních údajů jednoznačně vymezuje, co to jsou citlivé údaje a jak se s nimi musí nakládat, protože jejich zneužití může člověka obzvláště citelně poškodit. Citlivý údaj vypovídá o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, o členství v organizacích, o náboženském vyznání a filozofickém názoru, o zdravotním stavu a sexuální orientaci. Jsou to také biometrické nebo genetické údaje, například otisky prstů, DNA a jiné.

Identita – když spojíme různé osobní údaje, tak dostaneme obrázek o naší osobě, obrazně řečeno jako bychom měli před sebou svou osobnost, svou totožnost – cizím slovem svou identitu.

Osobní doklady jsou nosiči velkého rozsahu osobních údajů. Je potřeba vědět, že bychom neměli ztrácet zájem o to mít kontrolu nad svými osobními doklady.

Krádež identity – podstatou krádeže identity je to, že se za nás někdo vydává v situacích, kdy sám za sebe vystupovat nechce. V případě ztráty nebo odcizení osobních dokladů existuje riziko jejich zneužití. S ukradeným občanským průkazem mohou podvodníci vybrat konto v bance – nacvičit podpis není problém, nebo mohou uzavírat smlouvy na nejrůznější služby, ubytovávat se v hotelu atd. S ukradenou platební kartou mohou nakupovat podvodníci v obchodech. Krádež identity, krádež totožnosti, je nový kriminální jev, který člověka vždy hluboce zasáhne. Není snadné si takovou skutečnost představit, ale ten kdo viděl například film „Síť“, už ví, o čem je řeč. Díky rozvoji moderních technologií i lidské neopatrnosti se dnes můžeme setkat s tím, že si někdo přivlastní naše údaje a my jakoby najednou „neexistujeme“.

Subjekt údajů – jste vy; je to vždy ta osoba, ke které se osobní údaje přímo vztahují.

Zpracování osobních údajů – zpracování osobních údajů, způsob jejich používání, je vymezen zákonem o ochraně osobních údajů, který pomáhá uchránit naše soukromí. V našem každodenním životě dochází běžně ke zpracování osobních údajů, například ve škole, u lékaře, v zaměstnání, v zájmových a společenských organizacích, v bankách a tak dále. Pod pojmem zpracování osobních údajů si můžeme představit jejich shromažďování, uchovávání, úpravu, vyhledávání, různé třídění, předávání, nebo jejich likvidaci.

Souhlas subjektu údajů – aby někdo mohl zpracovávat naše osobní údaje, tak k tomu musí mít náš souhlas, až na zákonem stanovené výjimky. V případě dětí musí mít souhlas jejich rodičů, či jiných zákonných zástupců. Tento souhlas musí být informovaný, svobodný, prokazatelný a vědomý. To znamená, že ten, kdo dává svůj souhlas, ví naprosto přesně komu, k čemu a za jakým účelem tento souhlas poskytuje a nesmí být k jeho poskytnutí donucován.

Účel zpracování osobních údajů – ten, kdo shromažďuje různé osobní údaje, je ze zákona povinen otevřeně sdělit, k jakému účelu tyto informace potřebuje. Tento účel nesmí tajit a za jiným účelem nesmí tyto informace zpracovávat bez vašeho souhlasu.

Správce osobních údajů – je ten, kdo je za zpracovávání osobních údajů zodpovědný a kdo je zpracovává buď sám, nebo prostřednictvím jiného zpracovatele a předem určuje proč a jak jsou údaje zpracovávány.

Registrace – ten, kdo zpracovává osobní údaje osob, je povinen se registrovat na Úřadu pro ochranu osobních údajů. Nemusí to udělat v případě, že mu zpracování umožňuje zákon.

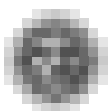
Kontrola ochrany osobních údajů – inspektoři Úřadu pro ochranu osobních údajů kontrolují, jak správci nebo zpracovatelé osobních údajů dodržují ustanovení zákona o ochraně osobních údajů, jak s osobními údaji zacházejí a jak tyto údaje chrání. Některé kontroly jsou plánované, jindy kontrola proběhne na základě oznámení, že někde je zákon o ochraně osobních údajů porušován.

Úřad pro ochranu osobních údajů (ÚOOÚ) – je nezávislý dozorový orgán státu a jeho působení je vymezeno zákonem o ochraně osobních údajů.

Sankce a nápravná opatření – Úřad pro ochranu osobních údajů je ze zákona povinen se zabývat každým podezřením, které se týká porušování zákona o ochraně osobních údajů. V případě, že Úřad zjistí nedostatky, ukládá nápravná opatření, která odstraňují chybné zpracování, ukládá také sankce (finanční pokuty) nebo obojí. Hlavním cílem nejsou finanční či jiné „tresty“, ale dosažení toho, aby osobní údaje a soukromí občanů bylo náležitě a podle „litéry“ zákona chráněno.

Moderní technologie a ochrana osobních údajů

Blog, chat, instant messaging, všechna tato podivně znějící slova jsou vám pravděpodobně důvěrně známa. V řadách dnešní mládeže patří možnosti virtuální komunikace k velmi populárním druhům trávení volného času, a přestože to lékaři kvůli nedostatku pohybu neradi vidí, tráví vyznavači těchto druhů komunikace u počítače často řadu hodin. Zdravotní rizika však zdaleka nejsou tím jediným, co hrozí lidem, kteří se rozhodnou vybavit novou identitou a díky ní „anonymně“ komunikovat s jinými lidmi. Mezi velmi vážná rizika patří i prozrazení osobních údajů, často až intimní po-

vahy; takto postižení lidé se tak mohou dostat do velmi nepříjemných situací i v reálném životě. Pojdme si proto alespoň v krátkosti říct, co se vlastně pod jednotlivými výše zmíněnými pojmy scho- vává a jaká rizika jsou s nimi spojena.

Pojem blog, který vznikl z původního termínu weblog, označuje prostor na internetu, kde jed- notlivec nebo skupina lidí zveřejňuje s větší či menší pravidelností své postřehy, poznámky, ale ta- ké fotografie, videa či audio nahrávky. Obsahově je spektrum weblogů velmi široké, pro nás jsou v tuto chvíli jistě nejzajímavější osobní „deníčky“, které si vede řada lidí. Mnoho weblogů umožňu- je přidávat k jednotlivým příspěvkům komentáře, a tak vzniká často široká komunita čtenářů.

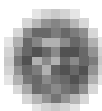
Jinou formou, kterou dnes mezi sebou komunikují uživatelé internetu, je chat. Základní rozdíl proti weblogu spočívá v tom, že komunikace probíhá v reálném čase, buď pouze mezi dvěma uži- vateli, často se ale diskuse účastní větší počet uživatelů zároveň. Ti mohou vytvářet tzv. chatovací míst- nosti; ty se organizují na základě tématu, které se v diskusi probírá, nebo na základě určení správ- ce chatu, kdo se smí diskuse zúčastnit. Uživatelé této služby ale opět vystupují pod virtuální identitou, která může, ale také nemusí odpovídat jejich identitě reálné.

Obměnou chatu je instant messaging. Jedná se o službu, která svým uživatelům umožňuje vi- dět, zda jsou jejich přátelé „on-line“, chatovat s nimi, ale také jim zasílat soubory či komunikovat dí- ky webové kameře a zvukové kartě i vizuálně.

Již z těchto úvodních slov je zřejmé, že moderní způsoby komunikace jsou díky své ohromující schopnosti zprostředkovávat kontakt mezi lidmi, kteří žijí na opačných stranách zeměkoule, mi- mořádně zajímavé. Je ale nutné si uvědomit, že tento způsob komunikace je díky své anonymitě vel- mi atraktivním místem pro soustředování různých jedinců, jejichž úmysly jsou občas velmi po- chybné. Proto je nutné neustále si dávat pozor na to, co o sobě prozradíte. Nikdy totiž nevíte, kdo je ve skutečnosti u klávesnice druhého počítače. Základní doporučení je proto velmi jednoduché – nikdy o sobě neprozrazujte osobní či dokonce intimní informace, nevíte, kdo je od vás získává! Zá- roveň buďte velmi ostražití, pokud přijímáte e-mailové zprávy od člověka, kterého znáte prostřed- nictvím komunikace přes internet. Pokud si nejste zcela jistí obsahem zprávy, raději ji neotvírejte. Ri- ziko, že váš počítač bude následně infikován virem, který začne rozesílat informace z vašeho počítače na předem určenou či náhodně vybrané e-mailové adresy, smaže obsah počítače či vám jinak uško- dí, je značné. Pokud se rozhodnete setkat s člověkem, kterého jste potkali na internetu, nikdy na schůzku nechoďte sami a volte takové místo setkání, kde je větší množství lidí. A pamatujte si ješ- tě další důležitou věc – pokud se na internetu setkáte s člověkem, který vás obtěžuje či vám zasílá materiály, které jsou vám nepříjemné, máte možnost udělat jednoduchou věc – uzavřít počítač a ří- ci to svým rodičům.

Ochrana osobních údajů on-line, pro děti (a také pro jejich rodiče)

1. Bez svolení rodičů bych neměl(a) poskytovat osobní informace, jako například adresu, telefonní číslo, telefonní číslo a adresu pracoviště rodičů, ani adresu školy, kam chodím.
2. Setkám-li se s informací, která mne uvedla do rozpaků nebo pro mne byla nějakým způsobem ne- příjemná, bez váhání se s tím svěřím svým rodičům.
3. Nikdy bych si neměl(a) domlouvat schůzku s někým, s kým jsem již předtím komunikoval(a) „on- line“ (e-mail, internetový „chat“ apod.), aniž bych se o tom předtím poradil(a) s rodiči. Budou-li ro- diče s takovou schůzkou souhlasit, pak se nejprve ujistím, že ke schůzce dojde na veřejném mís- tě (tedy nikoli například v soukromém bytě, v nějakém odlehlém a nepoužívaném skladu apod.) a raději s sebou vezmu některého z rodičů.
4. Neznámým osobám nebudu nikdy posílat svou fotografii ani jiné věci, aniž jsem si o tom před- tím promluvil(a) se svými rodiči.

5. Nebudu odpovídat na žádné vzkazy a dotazy pochybné povahy či na takové, které ve mně vyvolávají nepříjemné pocity. Není to přeci moje vina, že jsem je dostal(a) a k ničemu mne to nezavazuje. Pokud mi budou takové vzkazy, výzvy nebo dotazy zaslány, hned se o nich svěřím rodičům, aby na ně mohli upozornit poskytovatele našeho internetového připojení.
6. S rodiči si domluvíme pravidla, která budou platit pro můj přístup k elektronické poště a na internet. Dohodneme se na denní době, kdy budu moci navštěvovat internet a přijímat a odesílat e-maily, a na typech stránek, které budu moci navštěvovat.
7. Kromě rodičů nebudu nikomu dávat své heslo pro připojení na internet (ani těm nejlepším kamarádům).
8. V "on-line" prostředí se budu vždy chovat správně a nebudu dělat nic, co by obtěžovalo ostatní nebo by jim jakýmkoli způsobem škodilo.

Materiál je k dispozici na webových stránkách Úřadu

<http://www.uouu.cz/index.php?l=cz&m=bottom&mid=01:14&u1=&u2=&t=> a je to volný překlad z www.safekids.com/kidsrules.htm.

Slovníček bezpečnosti na internetu

(více informací na webové adrese Úřadu

<http://www.uouu.cz/index.php?l=cz&m=bottom&mid=01:13&u1=&u2=&t=>)

anonymní surfování – několik společností nabízí software, některé i zdarma, který umožňuje vytvořit falešnou identitu, takže můžete anonymně surfovat po webových serverech, vyměňovat si e-maily a účastnit se chatových diskusí.

bluetooth – bezdrátový komunikační standard, který je určen k propojení zařízení jako jsou mobilní telefony, notebooky a kapesní počítače. Má vyšší dosah než zastaralý infračervený přenos, který je navíc podmíněn přímou viditelností mezi oběma zařízeními. Při nezabezpečení vašeho zařízení, které je vybaveno bluetooth, ale hrozí nebezpečí krádeže dat.

bluetoothing – netradiční způsob seznámení s pomocí zařízení, které je vybaveno bluetooth. Tuto funkci aktivujete a jestliže je ve vašem dosahu někdo jiný s aktivovanou funkcí bluetooth, tak se název jeho zařízení či konkrétní přezdívka objeví na displeji. Pak už jen stačí odeslat prostřednictvím bluetooth svoji vizitku a čekáte, zda ten „někdo“ odpoví.

bullying (týrání) – šikánování a ponižování jednotlivců nebo skupin formou osobních útoků vedených prostřednictvím kanálů elektronické komunikace, jako je např. e-mail, instant messaging nebo textové zprávy (SMS).

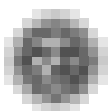
cookies (koláčky) – malé kousky informací, uchovávané v jednoduchých textových souborech, umístěných na váš počítač z webové sítě. Cookies mohou být čteny webovými stránkami během vašich pozdějších návštěv. Informace uložená v cookie může mít vztah k vašemu chování při procházení webové stránky, nebo obsahovat jedinečné identifikační číslo, takže si vás webová stránka bude moci „pamatovat“ při vaší příští návštěvě. Obecně řečeno, cookies neobsahují osobní informace, jejichž prostřednictvím můžete být identifikováni, pokud jste takovéto informace webové stránce neposkytli.

Existují dva druhy cookies, které používají webové stránky. Trvalé cookies jsou uloženy na vašem pevném disku po mnoho měsíců nebo let. Relaxní cookies jsou uloženy ve vyrovnávací paměti během vaší návštěvy webové stránky a jsou automaticky smazány z vašeho počítače v okamžiku, kdy se odpojíte od internetu.

cyber stalking (kybernetický lov) – zneužívání online komunikace k obtěžování a zastrašování vybraných uživatelů. Oběti tohoto typu chování jsou pak pronásledovány a obtěžovány spamem, zanecháváním nepřístojných vzkazů v návštěvních knihách, na chatu, zasíláním virů, apod. K získávání kontaktů na jednotlivé uživatele slouží chat, diskusní skupiny ke zprávám (message board), diskusní fóra a e-mail.

flaming – umísťování vědomě nepřátelských a urážlivých vzkazů na internet s cílem někoho rozložit a urazit.

grooming – chování, které má v dítěti vyvolat falešnou důvěru a připravit ho na schůzku, jejímž cílem je oběť pohlavně zneužít.

IP adresa – identifikační detaily pro váš počítač (nebo vašeho poskytovatele internetového připojení), vyjádřené v kódu „internetového protokolu“ (např. 192.168.72.34). Každý počítač připojený k internetu má jedinečnou IP adresu, ačkoliv adresa nemusí být stejná při každém připojení se k internetu.

krádež identity – trestný čin vydávání se za někoho jiného s pomocí jeho soukromých informací za účelem finančního či jiného zisku. Mezi nejčastější příklady patří úvěrové podvody s využitím odizipovaných osobních dokladů.

pharming – jedna z variant krádeže osobních údajů, které jsou získávány po infikování počítače zákeřným programem. Uživateli je pak např. místo požadované oficiální stránky banky podstrčena falešná stránka, která sbírá přístupové údaje a osobní data k jejich dalšímu zneužití.

phishing – krádež informací, např. údajů o platební kartě či krádež jména a hesla k nějaké službě. Nejtypičtějším příkladem je falešný e-mail, tváří se jako odeslaný z vaší banky, v němž je požadavek ověření totožnosti. Po kliknutí na odkaz je uživatel zaveden na falešnou stránku (která se ovšem tváří, že je v pořádku), kde odevzdá své údaje a následně přijde o peníze. Phishing je tak obdobou tzv. „nigerijských dopisů“ (pod pojmem „nigerijské dopisy“ rozumíme tištěné dopisy či e-mailové zprávy, ve kterých cizinec tvrdí, že disponuje značnými finančními prostředky, ale k jejich faktickému získání potřebuje pomoc další osoby. Obrací se proto na adresáta zpráv a za pomoc při převodu mu nabízí provizi ve výši několika procent z částky. Ve skutečnosti je cílem získat údaje o bankovním účtu adresáta zasilky, který bude následně vykraden).

spam – obecný výraz pro hromadně rozesílanou, nevyžádanou elektronickou poštu. Nevyžádaná komunikace není výjimečná pouze pro internet, většina z nás pravidelně dostává nechtěnou poštu nebo je bez předchozího vyžádání kontaktována telefonicky. Internet se však liší tím, že mnoho uživatelů v současnosti dostává více nevyžádaných e-mailů než užitečných. Výsledkem pak je, že e-mail přestává být vnímán jako rychlý a efektivní nástroj komunikace.

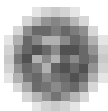
spoofing – technika, při které určitý počítač v rámci sítě internet předkládá falešnou IP adresu a vydává se tak za někoho jiného. Cílem je získat přístup k informacím, které by jinak uživatel získat nemohl (např. placené webové stránky), nebo zabránit své vlastní identifikaci. S využitím této techniky lze také nelegálně vstoupit do cizího počítače.

spyware – ilegální software, který se do počítače nainstaluje automaticky, obvykle skrze bezpečnostní slabiny systému. Tam monitoruje aktivitu uživatele a odesílá informace svému autorovi. Získaná data jsou využívána k lepšímu cílení reklamy na uživatele, ale také k odposlechu hesel.

Utržené sluchátko

Každý z nás už někdy zatoužil po něčem, co nemůže mít – hodinky s vodotryskem, výhra ve sportce, bydlet na zámku, letět na jinou planetu... Všichni přitom známe recept, jak si takové přání splnit. Pamatujete se ještě na večerníček Mach a Šebestová? Copak jim pomáhalo splnit si každé přání? No přece utržené sluchátko..! A téměř každý má přece dnes podobné utržené sluchátko doma. Sice se mu říká mobilní telefon, je menší a padne více do ruky, ale jinak vypadá skoro stejně jako to, které měli Mach a Šebestová. Škoda, že jenom skoro. Zkusme si ale vzpomenout, jaká všechna dobrodružství Mach a Šebestová se svým sluchátkem prožili a jak se k němu chovali. Možná zjistíme, že ta naše utržená sluchátka jsou taky hodně zajímavá a umí spoustu užitečných věcí. A že se vyplatí o ně starat.

Víte, čeho se bojí rodiče nejvíc, když někam jedete sami? Aby se vám nic nestalo a v pořádku jste dojeli. Jen si vzpomeňte, jak vám kladou na srdce, abyste se hned po příjezdu ozvali. Někteří lidé ale bohužel při svých cestách takové štěstí nemají, stane se jim nehoda, jsou třeba i vážně zranění a potřebují pomoc. Co uděláte? Máte tři možnosti – budete se jen dívat a stydět se, protože neumíte těm lidem pomoci, vezmete jejich záchranu do svých rukou, ale po chvíli třeba zjistíte, že je na to potřeba více lidí, zkušeností či síly, a nebo vezmete své utržené sluchátko a zavoláte profesionální pomoc. Nemyslíte si, že je to něco, na co by byli pyšní i Mach s Šebestovou?

Pamatujete poslední zimu? Na horách bylo krásně, spousta sněhu a lyžování bylo jako z pohádky. Určitě jste ale od rodičů nebo lyžařských instruktorů slyšeli, že velké množství sněhu na horách vždycky znamená nebezpečí lavin. Nemusíte být ale nutně zasypáni lavinou, abyste si uvědomili, jak dokáží být hory nebezpečné. Během poslední zimy se několikrát stalo, že lyžař po skončení lyžování zabloudil, spadl do nějaké strže a pro velké množství sněhu se nedokázal sám vyhrabat. Naštěstí to téměř vždy skončilo šťastně, ale můžete hádat, díky čemu mohli být tito lidé zachráněni. Ano, hádáte správně, je to utržené sluchátko. I když jste v místech, kde není signál vaší sítě, a na běžná čísla se tedy nedovoláte, na číslo 112 se dovoláte přes kteréhokoliv operátora, který má v daném místě signál. A signál už je dnes prakticky všude. Záchrana lidského života v horách díky takové malé krabičce, to je další výkon hodný Macha a Šebestové, nemyslíte?

Jak vidíte, mobilní telefon může být skutečně kouzelná věc. Pokud ale máte doma (skoro) stejně kouzelné sluchátko jako Mach a Šebestová, mohli byste si z nich vzít příklad, jak s takovou kouzelnou věcí zacházet. Pamatujete si, jak si Mach a Šebestová vždycky dávali pozor, aby je nikdo neslyšel, když své sluchátko používali? Stejně byste se měli chovat i vy. Vždyť si uvědomte, co všechno občas do telefonu řeknete. Rodičům voláte, že vám není dobře a půjdete sami domů, kamarádům říkáte do telefonu svojí adresu, aby k vám mohli přijít na návštěvu a ještě je ujistíte, že budete doma sami, voláte do kroužku, kam se chcete zapsat, a do telefonu hlásíte svoje datum narození a adresu. To všechno jsou údaje, které by rozhodně neměl slyšet někdo nepovolaný. Pokud by se to totiž stalo, může takových informací využít či spíše zneužít a vám i vašim rodičům zbudou jenom oči pro pláč. Proto si pamatujte, že na ulici a všude tam, kde jsou další lidé, byste do telefonu neměli nahlas sdělovat osobní údaje. Vaše soukromí patří pouze vám a ne všem okolo! Jen si vzpomeňte, co se stalo Machovi a Šebestové, když si jednou nedali pozor a do sluchátka mluvili příliš nahlas. Jejich povedení spolužáci Pažout s Horáčkem jim sluchátko vzali a málem to skončilo katastrofou. Stejně snadno by si někdo díky vaší neopatrnosti mohl z vašeho hovoru do utrženého sluchátka zjistit celou řadu osobních údajů a pak je využít proti vám. Nezapomeňte, že Mach a Šebestová žili v pohádce, zatímco vy žijete život skutečný, kde není žádný Jonatán, který by vám na poslední chvíli pomohl.

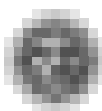
Mobil pomocník i „zbraň“

Mobil pomocník

Společným úsilím dobrovolných záchranářů, operačního centra linky 112 a letecké záchranné služby (Search and Rescue Team) Armády ČR se letos v lednu podařilo zachránit mladíka, který se ve velmi špatném počasí a hlubokém sněhu ztratil v lesích u hory Tesák na Kroměřížsku. Záchranář se pomocí mobilu dovolal na linku tísňového volání 112. Operační důstojník bleskově vyhodnotil situaci a vyslal na místo vrtulník záchranné služby. Záchranná akce, která probíhala v extrémně náročných podmínkách, trvala několik hodin. Život mladíka je zachráněn. Všem patří velké poděkování. *(více informací k této události je k dispozici na www.katastrofy.com).*

Etiketa chování majitelů mobilů s fotoaparátem

Mobily se zabudovaným fotoaparátem jsou v oblibě. Roste počet lidí, kteří oceňují možnost kombinace dvojí služby a jsou nadšeni ze svého mobilního přístroje, ze kterého mohou chvíli telefonovat, chvíli jím pořizovat fotografie a hned je odesílat kamarádům, nebo si je ukládat. Často si možná ani neuvědomují, že mohou sebe či druhé přivést do nepříjemných i nebezpečných situací, protože takový mobil je velmi mocné medium. Je nezbytně nutné, aby si každý, kdo ho vlastní, tuto skutečnost uvědomil a naučil se s takovým mobilem zacházet. Dodržování pravidel slušného chování při používání mobilních telefonů s integrovaným fotoaparátem by se mělo stát pravidlem – na určitých místech a v určitých situacích by měl platit zákaz *(více informací na www.mobilmania.cz/Operatori/AR.asp?ARI=104816).*

Zákaz používat mobily s fotoaparátem

V některých zemích platí na určitých místech zákaz používat mobil se zabudovaným fotoaparátem. Napříč světem se setkáváme se situacemi, kde na jedné straně je uživatel, který si chce svůj mobil dokonale užít včetně možnosti fotografování, na druhé straně je výrobce, který touží vyrábět více mobilů a ještě dokonalejších, na straně třetí jsou však například provozovatelé bazénů, fitcenter, či jiných míst, kteří chtějí svým zákazníkům zajistit soukromí na místech, kde se lidé převlékají či na místech, kde přirozeně očekávají, že jejich soukromí nebude v žádném případě rušeno. Hovoříme například o Austrálii, Severním Irsku nebo Japonsku. V některých zemích, jako například v Itálii, vás v příručce informují, kde lze takový mobil použít. V jiných zemích kategoricky platí zákaz používat mobily s integrovaným fotoaparátem bez dalšího vysvětlování

(zdroj informace www.mobilmania.cz/Zpravy/AR.asp?ARI=104902).

Aktivita Evropské komise ve věci ochrany dětí před nebezpečím z mobilů

Evropská komise se rozhodla k akci na ochranu bezpečí dětí a mládeže v souvislosti s využíváním mobilních telefonů. Otevřela 25. července 2006 diskusi, ke které zve všechny zúčastněné – výrobce mobilů, státní úřady, spotřebitelská a rodičovská sdružení, operátory. Cílem debaty, která bude ukončena letos v říjnu, je stanovení pravidel a mantinelů pro samoregulaci operátorů či poskytovatelů telefonních služeb. Zásah státu v této oblasti může být tím menší, čím větší bude správná a vhodná samoregulace. Názorným příkladem může být například situace v Británii.

Mobilní telefony v sobě skrývají potenciální nebezpečí pro děti a mládež. Tuto skutečnost si mnozí z nás vůbec neuvědomují a nahlízejí na mobil pouze jako na efektivní a výhodný komunikační prostředek našeho každodenního života.

Jaká nebezpečí používání mobilů v sobě vlastně skrývá – je to možnost přístupu k závadným až nezákonným sdělením nebo nahrávkám, k šikanování a vydírání v podobě šíření kompromitujících zpráv a fotografií, existuje riziko zneužití dětí pedofily.

Světové průzkumy vypovídají o růstu nákladů uživatelů mobilních telefonů za nahrávky zvonění, za hry, ale rostou také výdaje za „mobilní“ pornografii a účast v pochybných loteriích.

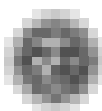
V České republice naštěstí zatím nemáme tolik negativních zkušeností. Situaci však v žádném případě nelze zlehčovat. Pro ilustraci uvedme několik statistických údajů. V roce 2005 zveřejnil operátor T-Mobile výsledky svého průzkumu. Vyplývá z něj, že české děti jsou na čtvrtém místě na světě ve využívání mobilních telefonů, že sta šestiletých dětí používají mobil čtyři, že sedmiletých je to už 12 procent a v patnácti letech používá mobil už plných 89 procent dětí. Menší děti do deseti let mají telefon především jako možný kontakt s rodiči, starší děti jej už využívají i jako pramen informací. Pro děti od 14 let je mobil také prostředkem a nástrojem k zařazování do kolektivu a k získávání místa ve společnosti. Z uvedeného vyplývá, že mobil je nejenom prostředkem komunikace, ale novodobým společenským fenoménem, který má silnou zpětnou vazbu na identitu člověka.

Z pohledu ochrany osobních údajů je nezbytné identitu jedinců, i těch nejmenších, kteří jsou závislí na zodpovědnosti a zdravém rozumu těch starších, nejenom rozvíjet, ale také chránit. A můžeme říci, že to je také cílem kroků, které v této souvislosti Evropská komise zahájila.

Poznámka: Evropská komise, kterou tvoří 25 komisařů, je výkonný orgán Evropské unie (EU). Jejím sídlem je Brusel. Komise je jmenována vládami jednotlivých členských států EU. K jejím hlavním úkolům patří navrhování právních aktů, kontrola mezinárodních smluv a vnitřních právních aktů EU a kontrola hospodářství EU.

Směrnice Evropské komise ve věci lokalizačních údajů a postoj WP29

Mobil není jenom prostředek komunikační, ale také lokalizační. To znamená, že prostřednictvím mobilu lze „vystopovat“, kde se jeho majitel právě nachází. Tuto výhodu využívají například rodiče, kteří chtějí mít přehled o tom, kde se jejich děti pohybují. Pro nemocné lidi, například cukrovkou, pro osoby s menším mentálním postižením, nebo pro starší lidi může být mobil i spolehlivým pomocníkem v případě, že potřebují rychlou pomoc a nedokáží popsat, či neví, kde právě jsou. Také bezpečnostní složky v zájmu ochrany občanů či státu mohou za jistých okolností tuto službu pro svou práci využívat.

Jak takové vyhledávání probíhá? Nebudeme se pouštět do složitostí současné vyspělé technologie – jen několik jednoduchých slov na přiblížení. Bezdrátovou síť si můžeme představit jako soustavu přístupových bodů - základních transferových stanic - s řídicím centrem. Operátor našeho mobilního telefonního přístroje ví, ke kterým stanicím jsme připojeni, jak kvalitní máme signál a jak dlouho trvá než k mobilu informace od stanice a zpět dorazí. Z těchto údajů lze lokalizovat přibližný okruh, kde se nacházíme. Čím více stanic je v místě hledání, tím je hledání rychlejší a přesnější.

Hluběji do tajů bezdrátových technologií nebudeme pronikat. Zamysleme se však nad skutečností, že tuto službu sledování a hledání pomocí mobilního telefonu lze i zneužívat. Mohou být takto sledováni i lidé, kteří o tom vůbec nevědí, a může tak docházet k průlomům do soukromí.

V posledních letech dochází k výraznému rozšíření mobilních telefonů. Každý, kdo vlastní mobil, a má ho u sebe, nosí vlastně přístroj, prostřednictvím kterého může být potenciálně lokalizován. Podmínkou je, že mobil musí být zapnutý.

Spolu s rozvojem mobilní telefonie se rozvíjejí i možnosti těchto služeb, zjišťování lokalizačních údajů, jejich uchovávání, zpracovávání, či předávání, které vyžadují zvláštní pravidla. Otázku řešila Evropská komise a vydala směrnice, ve kterých je zakotveno, jak a kdo smí takové údaje využívat. Ve směrnici je stanoveno, jak využívat možnosti mobilních telefonů pro lokalizaci jejich uživatelů, aby zároveň nedošlo k porušení práva jedince na soukromí. Hovoříme o směrnici 95/46/ES ze dne 24. října 1995 a směrnici 2002/58/ES ze dne 12. července 2002.

Problematikou lokalizačních údajů a lokalizačních služeb se také zabývala Pracovní skupina podle článku 29. Ve svém stanovisku 5/2005, mimo jiné, hodnotí otázku lokalizace dětí jak z pohledu rodičů, tak i dětí. Zdůrazňuje zde, že v souvislosti s využíváním tohoto druhu služby může dojít k narušení normálních vztahů mezi rodiči a dětmi, děti si mohou zvyknout na jistou formu sledování i v budoucnu, rodiče mohou žít v iluzi, že mají své děti pod kontrolou. Skutečnost, že lze lokalizovat mobil dítěte, neznamená, že rodiče vědí, co jejich děti dělají. Poukazuje také na skutečnost, že není možné ověřit, zda v danou chvíli služby lokalizace užívá mobilní telefon opravdu ten, jenž má být lokalizován. Vystává také otázka souhlasu nezletilého s tím, aby byl subjektem požadavku na lokalizaci.

Poznámka: Pracovní skupina pro ochranu jednotlivců se zřetelem na zpracování osobních údajů, zkráceně označovaná také jako „Pracovní skupina podle článku 29“, nebo jen „WP29“ je nezávislým poradním orgánem zřízeným při Evropské komisi na základě článku 29 směrnice 95/46/ES. Jde o prestižní orgán se zastoupením nezávislých orgánů dozoru nad ochranou osobních údajů všech členských států EU.

(Více informací o Pracovní skupině podle článku 29 je k dispozici na webové stránce Úřadu <http://www.uoou.cz/index.php?l=cz&m=left&mid=08:02:01:04:01&u1=&u2=&t=> .)

„Chytrá etiketa“ – Velký bratr v malém balení

S termínem radiofrekvenční identifikace (RFID) se setkáváme často. Z pohledu ochrany osobních údajů je to technologie, kterou není možné brát na lehkou váhu, protože jejím nesprávným využitím může dojít k vážnému průniku do našeho soukromí.

Co je to vlastně radiofrekvenční identifikace a na jakém principu funguje?

Všichni jsme již přijali jako běžnou praxi v našem denním životě, že předměty a různé výrobky jsou označovány etiketami s čárovými kódy. Etikety s radiofrekvenční identifikací (etiketa RFID) můžeme chápat jako pokročilejší formu čárových kódů. Je to vlastně mikročip, který má schopnost „naslouchat“ rádiovým signálům, které vysílají čtecí zařízení a na tento signál odpovídat. V budoucnu se pravděpodobně stanou hybným prvkem vsudypřítomné a vše propustující výpočetní techniky.

Kde všude se s etiketami RFID můžeme setkat?

Využití etiket RFID je velmi široké a různorodé. Lze je použít k označení zboží v obchodech, ve skladech, na pokladnách, v propojení s video kamerami ke kontrole zaměstnanců v práci i sledovat chování zákazníků v obchodě, může sloužit k označování majetku a tím ke snížení rizika krádeže, k označování různých dokumentů za účelem jejich rychlého a snadného nalezení, použití mohou najít tyto „chytré etikety“ při označování průkazů totožnosti, pasů nebo víz. Mohou být umístěny na bankovkách jako ochrana před jejich paděláním. Situace se vyvíjí tak, že je budeme nacházet na jakémkoliv zboží, které si půjdeme koupit – na oblečení, na botech, nebo například i na šamponu. Z většiny produktů nepůjdou časem RFID čipy odstranit, protože v nich čip bude například zalitý. Obchodníci však takové opatření požadují, nechtějí, aby se kradlo tak, že člověk sundá čip z drahého výrobku a dá na něj čip z levnějšího.

V čem spočívá záludnost etiket RFID a riziko jejich zneužití?

Pomocí speciálních čteček lze sledovat pohyb osoby, která předměty opatřené etiketou RFID vlastní, nebo s nimi zachází. Technologie RFID, která nenápadně, ale jistě, vstupuje do našeho denního života, umožňuje sledování lidí a propojování právě „načítaných“ informací z čipů s již existujícími databázemi.

Zatím běžně známe například čipování psů nebo volně se pasoucího dobytka. V některých zemích se však čipem, umístěným pod kůží, označují i lidé za účelem lékařské evidence. To už je dosti na pováženou. Kam až by toto mohlo vést? Mohli by se začít označovat například lidé, kteří někdy něco ukradli – majitelé obchodů by hned věděli, kdo k nim jde nakupovat. A které další skupiny lidí by se mohly označovat a za jakým účelem? Nabízí se argument, že označování lidí za lékařským účelem je opodstatněné, protože v případě úrazu či vážné nemoci lze poskytnout rychlou pomoc – člověka přivezou do nemocnice, lékaři z čipu pod kůží pomocí speciální čtečky přečtou identifikační číslo, z databáze vytáhnou kartu se všemi zdravotními údaji dotyčného, ihned se dozví, že trpí cukrovkou, že je alergický na antibiotika, jakou má krevní skupinu a tak dále. Až potud je vše v pořádku. Lze však se stoprocentní jistotou zaručit, že až tento člověk vyjde z nemocnice ven, že někdo jiný, „nepovolaný“, si s pomocí podobné čtečky nepřečte to samé a nepřidá si k tomu ještě informace o finanční situaci dotyčného z databáze z jeho banky?

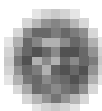
Vize budoucnosti? Domů si budeme moci pořídit ledničku, která bude mít dokonalý přehled o tom, co v ní je. Prostřednictvím internetu bude schopna si „přečíst“, jaké dobroty obsahuje, bude upozorňovat na prošlou trvanlivost, nabízet recepty podle toho, co v ní je.

Máme nové boty - stačí přijít kamkoliv do obchodu, kde je čtečka a počítač se schopností zpracovávání dat a už jsme zaměřeni, už se o nás ví. Stačí zaplatit platební kartou, obě data se spojí a už se ví, jak se jmenujeme. Data se propojují a lze zjistit, jak často sem chodíme, u kterých regálů postáváme, o co máme zájem, co bereme do ruky. Čtečky nás mají „přečtené“ a informace o nás si umí statisticky vyhodnocovat a zpracovávat.

Zní vám to jako hudba budoucnosti nebo vás spíše děsí představa dokonalého Velkého bratra, před kterým není úniku?

Co říci závěrem? V žádném případě nelze opomenout velký přínos této technologie. Avšak čtení chytrých etiket RFID na dálku, aniž by majitel předmětu opatřené etiketou měl možnost tento proces nějak ovlivnit, vyvolává obavy, zda v budoucnu ještě budeme moci hovořit o nějakém soukromí. Nebo nám to už nebude vadit? Technologie RFID nabírají na dynamice. Dochází k obrovskému nárůstu trhu s RFID zařízeními. Například za rok 2005 se v Evropě prodalo 600 milionů čipů. Také vnímáte jisté varování? Technologie RFID, tato „technická vymoženost“, v případě, že se vymkne naší kontrole, tak může být špičkou obrovského ledovce, dopadajícího na naši společnost.

Platební karty

V deníku Právo byla 24. 7. 2006 zveřejněna informace, že stále více rodičů zřizuje svým dětem vlastní bankovní účet. V České republice má svůj vlastní účet již každé desáté dítě. Limit výběru určují rodiče a kontem disponují děti samy. Od osmi let mohou vybírat kartou hotovost z bankomatu a od deseti let mohou platit kartou v obchodě. Rodiče mají samozřejmě přehled o pohybu na účtu a mohou s tímto účtem také sami nakládat.

Výchova dětí ke správnému hospodaření s penězi je jistě chvályhodná. Tento způsob je pro děti určitě zajímavý. Výhodou je, že rodiče, kteří spolu nežijí, nebo ti z rodiny, kteří chtějí dětem finančně přispět, tak mohou peníze předávat přímo na konto. Potom už je na dětech, jak svůj účet obhospodařují a jak s penězi nakládají. V současné době on-line obchodování a bezhotovostního placení lze počínání rodičů pochopit. Přesto by si rodiče měli vždy pečlivě zvážit, zda je to opravdu ta správná volba pro jejich potomka. V případě, že ano, měli by své děti velice zodpovědně a plně informovat o možných negativních aspektech, které s sebou přináší tento způsob manipulace s penězi. Bezpečnost platebních karet je založena na několika různých bodech, mezi které banky počítají také nastavení jejich limitů. Rodiče by tedy především měli stanovit limit možného denního výběru – je to nejjednodušší bezpečnostní prvek, při zneužití lze vybrat pouze tento limit a je jistá časová rezerva kartu zablokovat.

Děti – pamatujte si:

Peníze z bankomatu si vybírej vždy sám.

Nikomu neříkej svůj PIN, ani nejlepší kamarádům.

PIN si nikam nezapisuj, musíš si jej pamatovat.

Při výběru z bankomatu dbej na to, aby v okolí nikdo nepostával a „neokouněl“.

Při výběru peněz se chovej klidně.

Bankomat si prohlédni a každou nápadnou či neobvyklou věc raději oznam v bance.

Vybrané peníze si vždy přepočítej a v klidu ulož.

Před odchodem od bankomatu si vždy zkontroluj, že máš zpět svou kartu.

Každou podezřelou věc nebo jakékoliv své pochybnosti řekni rodičům.

„Jak to vidím já?“

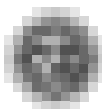
Ochrana osobních údajů a soukromí očima dětí!

Milí mladí čtenáři našeho Bulletinu! V tomto čísle jsme se vám snažili z různých úhlů pohledu přiblížit téma ochrany osobních údajů a soukromí. Věříme, že se nám to alespoň trochu podařilo a že se teď v této oblasti nejenom lépe orientujete, ale že si již více umíte představit, co se pod kterými pojmy skrývá. Nechcete si zkusit své představy přenést na papír?

Tímto oslovujeme všechny z vás, kteří rádi malujete a máte soutěživého ducha, abyste nám namalovali obrázek čehokoliv, či jakékoliv situace, která vás v našem povídání a vysvětlování zaujala. Nebo nám chcete nakreslit, jak si představujete soukromí? Obrázky, které nám do 30. listopadu 2006 pošlete, vystavíme v knihovně Úřadu pro ochranu osobních údajů. Obrázky budou očíslovány a pod každým bude přiložen lístek s prostorem pro hlasování. Pracovníci Úřadu budou k těm obrázkům, které se jim budou líbit, přidávat své hlasy – čárky. Hlasovat budou do 15. prosince 2006. Každý, kdo obrázek pošle, bude v lednu 2007 pozván na přátelské posezení s předsedou Úřadu. O místě a době konání této schůzky vás včas vyrozumíme. Na setkání bude předán malý dáreček třem z vás, jejichž obrázky získají nejvíce bodů. Nezapomeňte při odesílání uvést svou zpáteční adresu, či jiný kontakt na Vás. Ti, kteří jste z Prahy, můžete obrázek předat v obálce přímo v recepci Úřadu.

Adresa: Úřad pro ochranu osobních údajů, Tiskové oddělení, Pplk. Sochora 27, Praha 7, 170 00, telefon: + 420 234 665 286, fax: + 420 234 665 505, internetová adresa: www.uoou.cz/, e-mail: info@uoou.cz

Na vaše obrázky se už těšíme!

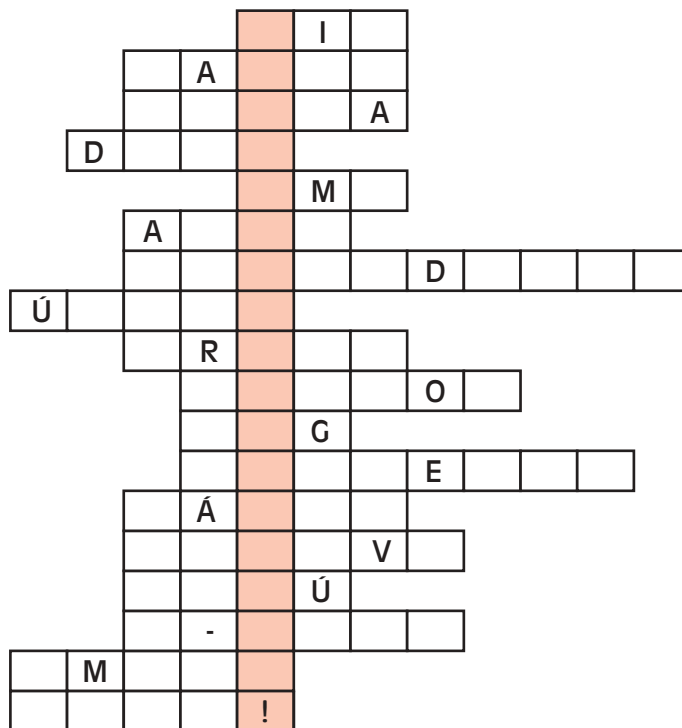
Křížovka na závěr

Na závěr si vyplňte křížovku. V tajence najdete stručně vyjádřenou podstatu ochrany osobních údajů, kterou jsme se vám snažili tímto číslem Bulletinu předat.

Znění tajenky je k dispozici na webové adrese Úřadu

<http://www.uouu.cz/index.php?l=cz&m=bottom&mid=01:14&u1=&u2=&t=> .

1. Název počítačového časopisu
2. Jméno oblíbeného čarodějnického učně
3. Naše hlavní město
4. Část ruky
5. Krátká textová zpráva na mobil
6. Nejlidnatější kontinent
7. Dostaneš ho dvakrát v roce ve škole
8. Aspoň jednou denně ho vykouzli na tváři
9. Někdy ji máš před zkouškou
10. Grónsko je největší...
11. Anglicky "pes"
12. Název tohoto periodika
13. Lidé by jej měli dodržovat
14. Část České republiky
15. Úřad pro ochranu osobních údajů (zkratka)
16. Elektronická pošta
17. Vánoční dekorace
18. Příkaz k zastavení

VYDAVÁ ÚŘAD PRO OCHRANU OSOBNÍCH ÚDAJŮ

EDITOR: PHDR. HANA ŠTĚPÁNKOVÁ

REDAKTOR: MILENA NEJEDLÁ

GRAFICKÁ ÚPRAVA: MILOSLAV ŽÁČEK

ADRESA REDAKCE: ÚOOÚ, PPLK. SOCHORA 27, PRAHA 7, 170 00

TELEFON: 234 665 286, FAX: 234 665 505

E-MAIL: INFO@UOOU.CZ

INTERNETOVÁ ADRESA: WWW.UOOU.CZ

PERIODIKUM JE ZAPSÁNO V EVIDENCI PERIODICKÉHO TISKU POD ČÍSLEM MK ČR E 10548

© ÚŘAD PRO OCHRANU OSOBNÍCH ÚDAJŮ

DÁNO DO TISKU 20. 9. 2006